

Силабус
освітнього компонента
Теорія і методика навчання мистецтва у ЗЗСО
(інтегрований курс «Мистецтво», музичне мистецтво)
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма: Середня освіта (музичне мистецтво та англійська мова) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Спеціальність: А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями) за предметною спеціальністю А4.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво)

Галузь знань: А Освіта

Рівень вищої освіти: бакалавр

Викладач (і)	Стратан-Артишкова Тетяна Борисівна
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/fppom/structure-fppom/kaf-muz/elearning-kaf-muz/sylabusy-muzychne-mystetstvo/
Контактний тел.	+38 099 71 43 77
Е-mail викладача:	starart05@gmail.com
Графік консультацій	Індивідуальний, Zoom, WhatsApp або за телефоном
Он-лайн навчання на платформі ZOOM	Ідентифікатор постійної персональної конференції викладача – 331 014 3532
Корпоративна освітня платформа ЗВО	офіційний сайт БДПУ (http://bdpu.org/). Вкладка: «Студент» – електронна підтримка навчання Moodle

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Форма навчання	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
4/120	денна	16	14	90	
	заочна	6	4	110	

Семестр: IV

Мова навчання: українська

Ключові слова: мистецька освіта, мистецтво, художньо-естетичне виховання, інтегровані уроки, інноваційність, творчість, комунікативність.

Мета та предмет курсу. Теоретико-методична підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до музично-педагогічної діяльності в закладах загальної середньої освіти, формування професійної і методичної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва, здатності розв'язувати актуальні проблеми художньо-естетичного виховання, формувати духовно-творчі й художньо-

комунікативні якості учнів засобами різних видів мистецтва. Формування загальних, фахових компетентностей, програмних результатів навчання для забезпечення викладання «Теорія і методика навчання мистецтва у ЗЗСО (інтегрований курс «Мистецтво»); засвоєння теоретичних знань з курсу «Теорія і методика навчання мистецтва у ЗЗСО»; оволодіння вміннями складати плани-конспекти інтегрованих уроків мистецтва, формування творчо-комунікативних умінь, здатності до художньо-комунікативного і мистецько-педагогічного діалогу.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо- професійної програми

Загальні компетентності:

ЗК-3. Здатність до навчання, самонавчання й опанування сучасних знань, необхідних для організації ефективної діяльності у професійній сфері; пошуку, оброблення й аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-5. Здатність до застосування сучасних засобів інформаційних і цифрових технологій, пошуку та критичного аналізу відкритих інформаційних джерел державною і англійською мовами, відповідального їх використання для вирішення професійних завдань та саморозвитку.

ЗК-6. Здатність до особистісного і професійного самовизначення, самоствердження й самореалізації; толерантного ставлення до всіх суб'єктів педагогічної взаємодії.

ЗК-7. Здатність до організації партнерсько-лідерських стосунків, створення команди односторонців, ухвалення ефективних рішень у стандартних та невизначених умовах та готовність брати відповідальність за результати спільної діяльності.

ЗК-8. Здатність діяти на основі принципів і норм педагогічної етики, правил культури поведінки у стосунках із дорослими й здобувачами освіти на основі загальнолюдських та національних цінностей, норм суспільної моралі.

ЗК-9. Здатність виконувати незалежно, описувати, аналізувати та критично оцінювати наукові дослідження.

Фахові компетентності:

ФК 1. Здатність систематично застосовувати набуті теоретичні і методичні знання, критично аналізувати концептуальні історичні, філософські, психологопедагогічні, музично-теоретичні, вокальні, диригентсько хорові, інструментальні принципи, методи і технології з урахуванням англійського контексту.

ФК 2. Здатність добирати методи і засоби діагностування, корекції розвитку та музичних здібностей учнів, у тому числі з особливими освітніми потребами та музично обдарованими.

ФК 3. Здатність розробляти конкретні критерії для об'єктивного контролю й оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з інтегрованого курсу «Мистецтво» та музичного мистецтва, у тому числі й з особливими освітніми потребами.

ФК 4. Здатність розуміти та уміло використовувати традиційні та інноваційні форми, методи, засоби, технології викладання інтегрованого курсу «Мистецтво», музичного мистецтва в освітньому процесі, застосовуючи знання спеціальної музичної термінології англійською мовою.

ФК 5. Здатність аналізувати і реалізовувати діючі освітні програми для НУШ та ЗЗСО з мистецтва (інтегрованого курсу «Мистецтво», музичне мистецтво) у професійній діяльності, керуючись нормативними документами законодавчої бази.

ФК 6. Здатність до моделювання освітнього процесу в ЗЗСО на основі засвоєних теоретико-методичних знань і практичних умінь з музичного мистецтва, інших видів мистецтв та англійської мови.

ФК 8. Здатність аналізувати, оцінювати й описувати державною та англійською мовами широке коло музичних та мистецьких об'єктів і процесів з урахуванням, національних, регіональних цінностей та традицій у динаміці історичного розвитку.

ФК 10. Здатність шляхом самостійного навчання освоїти нові області, використовуючи здобуті психолого педагогічні, музично-теоретичні, методичні, англійські знання, вокальні, диригентсько-хорові, інструментальні навички для продовження навчання із значним ступенем автономії./

ПРН 3. Демонструвати знання та розуміння традиційних та інноваційних форм, методів, засобів, технологій викладання інтегрованого курсу «Мистецтво», музичного мистецтва і застосовувати шляхом використання державної та англійської мови в умовах професійної і наукової діяльності.

ПРН 4. Класифікувати, інтегрувати, екстраполювати та інтерпретувати, як державною, так і англійською мовами, музичні твори та мистецькі об'єкти і процеси з урахуванням національних, регіональних контекстів в академічному середовищі.

ПРН 8. Застосовувати знання на сучасному рівні з музичного мистецтва, суміжних мистецтв (вокального, інструментального, образотворчого, хореографічного та ін.) та англійської мови з метою розуміння міждисциплінарних зв'язків між ними для подальшої їх інтеграції в освітньому процесі.

ПРН 9. Класифікувати, співвідносити, критично аналізувати й оцінювати відкриті джерела інформації державною і англійською мовами для проведення освітнього діяльності та наукового пошуку.

ПРН 10. Проводити об'єктивне діагностування, корекцію особистісного розвитку та музичних здібностей учнів, в тому числі з особливими освітніми потребами та музично обдарованими.

ПРН 11. Здійснювати об'єктивний контроль, аналіз і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з інтегрованого курсу «Мистецтво» та музичного мистецтва, враховуючи важливість збереження фізичного та психічного здоров'я (власного й оточуючих), у тому числі й учнів з особливими освітніми потребами.

ПРН 12. Упроваджувати діючі освітні програми для НУШ та ЗЗСО з мистецтва (інтегрованого курсу «Мистецтво», музичне мистецтво) у професійну діяльність, керуючись нормативними документами законодавчої бази.

ПРН 13. Створювати в освітньому середовищі партнерсько лідерські стосунки в командах однокласників, дискутувати, експериментувати, аргументувати, підсумовувати, ухвалювати ефективні рішення у стандартних і невизначених умовах, брати відповідальність за результати спільної діяльності.

ПРН 14. Планувати, організовувати, здійснювати, підводити підсумки самостійної

роботи, уміти отримувати результат у визначений deadline з наголосом на професійну сумлінність та унеможливлення плагіату.

ПРН 15. Аналізувати, розробляти і впроваджувати наукові дослідження державною і англійською мовами для вирішення професійних завдань, саморозвитку, самовдосконалення, самопрезентації.

ЗМІСТ КУРСУ

IV семестр

Змістовий модуль 1. «Теорія і методика навчання мистецтва у ЗЗСО (інтегрований курс «Мистецтво», музичне мистецтво) як наука і навчальна дисципліна

Тема 1. Зміст курсу «Теорія і методика навчання мистецтва у ЗЗСО (інтегрований курс «Мистецтво», музичне мистецтво). Вступ до курсу. Мета, предмет, завдання курсу «Теорія і методика навчання мистецтва у ЗЗСО (інтегрований курс «Мистецтво», музичне мистецтво).

Тема 2. Концептуальні засади реформування початкової школи. Сучасні професійні вимоги до особистості вчителя відповідно новим стандартам початкової та основної школи. Концепція НУШ. Сучасні концепції художньо-естетичного розвитку учнівської молоді. Поліхудожній підхід у викладанні інтегрованого курсу «Мистецтво» в контексті Концепції «Нова українська школа». Поліхудожній підхід у реалізації концепції Нової української школи щодо дитиноцентризму, діяльнісного навчання, компетентнісного підходу. Поліхудожній підхід як цілісне поєднання й взаємодія різних видів мистецтва (музичного, образотворчого, театрального, хореографічного та ін.).

Змістовий модуль 2. Поняття «інтеграція» у науковій літературі.

Тема 3. Сутність поняття «інтеграція». Поняття «інтеграція» у філософії. Поняття «синергетика», «комплекс», «синтез». Інтегрувальні тенденції мистецтва. Форми синтезу мистецтв. Психологічні основи інтеграції. Гештальтпсихологія. Сприймання, мислення, творче мислення, уява, асоціації, асоціативне мислення, емпатія, рефлексія, катарсис, інтерпретація.

Тема 4. Інтеграція в мистецькій освіті. Художньо-педагогічні основи інтеграції. Мета і завдання загальної мистецької освіти. Функції і принципи загальної

мистецької освіти. Державний стандарт початкової освіти (принципи). Художньо-педагогічні принципи. Інтеграційні та міжпредметні зв'язки фахових дисциплін: психології, педагогіки, музично-теоретичних, музично-виконавських дисциплін, педагогічної, концертно-виконавської, концертно-просвітницької практики.

Змістовий модуль 3. Інтегративний підхід до навчання дітей у вітчизняних та зарубіжних педагогічних системах художньо-естетичного виховання XIX-XX ст.

Тема 5. Вітчизняні педагогічні системи художнього виховання. Педагогічні системи художнього виховання XIX-XX ст. Оригінальна система музичної освіти М. Лисенка. Концепція музичної освіти і виховання М. Леонтовича. Педагогічна система музичного навчання і виховання К. Стеценка. Теорія музичного мислення Б. Яворського. Педагогічні ідеї В. Верховинця.

Тема 6. Зарубіжні педагогічні системи художнього виховання. Система музично-ритмічного виховання Еміля Жака-Далькроза. Педагогічна концепція Карла Орфа «Шульверк. Музика для дітей». Головний принцип методики К. Орфа - «вчимося – діємо – творимо». Провідні положення концепції Золтана Кодая. Методична система «свідомого нотного співу» Бориса Тричкова. Вальдорфська система та педагогічна теорія Рудольфа Штайнера.

Змістовий модуль 4. Урок мистецтва як інтеграційна форма художньо-естетичного виховання, духовно-творчої діяльності учнів, організації навчально-виховного процесу.

Тема 7. Сучасні освітні програми з мистецтва. Провідні українські педагоги-музиканти та їх внесок в сучасну методику музичного виховання: О. Рудницька, О. Ростовський, О. Комаровська, О. Лобова, Л. Масол, Г. Падалка, О. Олексюк О.Отич. Концепції, навчально-інтегративні програми, навчальні посібники А. Аристової, Л. Масол, Г. Падалки, О. Комаровської, Л. Гайдамаки, Т. Кондратової та ін. Особливості освітніх програм з мистецтва сучасних українських педагогів-музикантів: компетентність, інтегративність, творчість, самовираження; полікультурний, поліхудожній підхід; використання сучасних технологій. Комплексний підхід, творчість і духовність через мистецтво – основне гасло мистецької освіти.

Тема 8. Сутність, функції, особливості уроку мистецтва. Функції уроку: навчальна, виховна, пізнавальна, розвивальна, комунікативна, творча. Особливості: інтегрований характер, емоційність, творчість, активність, художньо-творча комунікація, використання різних видів музично-творчої діяльності, орієнтація на самовираження і саморозвиток. Структура уроку: мотивація, сприйняття, аналіз-інтерпретація, творча діяльність, рефлексія.

Методи навчання:

1. Словесні – розповідь, пояснення, бесіда, обговорення, вербалізація змісту художніх творів, робота з підручниками та посібниками.
2. наочні – ілюстрування, демонстрування (презентація (виконання) музичних творів, музично- педагогічних ігор, квестів тощо), художнє ілюстрування словесних пояснень, наочно-слуховий метод, наочно-зоровий метод, метод

рухової наочності;

3. практичні – виконання практичних завдань, показ фрагментів уроків з використанням технологій; інтерактивні методи (фасилітована дискусія, проблемне навчання, коопероване навчання, метод проєктів, робота в групах, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань тощо);

4. дослідницькі – самостійне виокремлення та визначення здобувачем проблеми, формулювання гіпотези і знаходження методів її розв'язання, уміння аналізувати, порівнювати та оцінювати отримані результати, робити висновки й узагальнення, усвідомлювати провідні поняття й ідеї, а не отримувати їх готовими (ділова гра, рольова гра тощо);

4. інноваційні: Blended Learning, що передбачає поєднання традиційних форм аудиторного навчання з елементами електронного навчання, в якому використовуються спеціальні інформаційні технології (мультимедійні презентації, комп'ютерна графіка, аудіо, відео, інтерактивні елементи, онлайн-консультування).

Методи контролю і самоконтролю: тестові завдання, усне опитування, письмовий контроль, екзамен.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять).

Політика освітнього процесу щодо викладання ОК «**Теорія і методика навчання мистецтва у ЗЗО (інтегрований курс «Мистецтво», музичне мистецтво)**» регулюється чинними нормативними документами Бердянського державного педагогічного університету, розміщеними у відкритому доступі на офіційному сайті ЗВО: <https://bdpu.org.ua/normatyvna-baza-bdpu/>

Рекомендуємо обов'язково ознайомитися з «Положенням про організацію освітнього процесу в БДПУ», де визначено структуру, форми, методи та принципи організації Вашої навчальної діяльності в університеті.

Навчання здійснюється у синхронному (онлайн-зустрічі) та асинхронному (платформа Moodle) режимах. Взаємодія між викладачем і здобувачами відбувається у WhatsApp, через електронну пошту та освітню платформу Moodle. У разі повітряної тривоги онлайн-заняття негайно зупиняються – першочерговою є безпека студентів. Заняття переходить в асинхронний формат, а здобувач вищої освіти може отримати консультацію у зручний час.

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання норм академічної доброчесності є загальною вимогою для студентів БДПУ згідно з Положенням про академічну доброчесність у БДПУ <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/pro-akademichnu-dobrochesnist-u-bdpu.pdf>. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. При повторних порушеннях, беручи до уваги моральний аспект проблеми, до студента можуть

бути застосовані дисциплінарні заходи.

Політика щодо відвідування. Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідають лекційні та практичні заняття курсу. За об'єктивних причин (хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування тощо) навчання може відбуватись в асинхронному режимі за погодженням із викладачем. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів, визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Своєчасне виконання практичних завдань та самостійної роботи є обов'язковим. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Відпрацювання тем курсу, що були пропущені або не підготовлені, відбувається на консультаціях згідно графіку.

Технічне й програмне забезпечення/наочність.

Навчально-методичний комплекс (робоча програма, силабус, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, запитання до екзамену тощо) завантажено на платформі Moodle БДПУ.

Програмне забезпечення: Microsoft Office (PowerPoint, Word), Zoom, Moodle, репозитарій. Наочність: мультимедійні презентації, відеоматеріали, інтерактивні схеми, кейси. Лекції та практичні заняття проводяться із застосуванням дистанційних технологій за розкладом в ZOOM за ідентифікатором викладача.

Система оцінювання та вимоги: Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти проводиться під час поточного та підсумкового контролю, що регулюється «Положенням про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті» <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/pro-oczinyuvannya-navchalnyh-dosyagnen-zdobuvachiv-vyshhoi-osvity-u-bdpu.pdf>.

Поточний контроль здійснюється під час практичних занять. При оцінюванні на практичних заняттях враховується активність студентів, відповіді на питання, обговорення дискусійних та додаткових питань, виконання практичних завдань та самостійної роботи.

Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних під час поточного та підсумкового контролю і максимально складає 100 балів. Підсумковий контроль відбувається у формі заліку (I семестр), у формі екзамену (II семестр).

Рейтингові бали за виконання різних видів навчальних завдань

1. Відповідь та активність на практичному занятті – до 4 балів.

4 бали – систематичні та глибокі знання програмового матеріалу з теми; послідовне, логічне та повне розкриття змісту питань; вільне володіння термінологією; наведення прикладів; правильні відповіді на додаткові питання; правильне виконання всіх запропонованих практичних завдань; висвітлювання додаткової наукової інформації (виступи, реферати, презентації).

3 бали – систематичні та глибокі знання програмового матеріалу з теми; послідовне, логічне та повне розкриття змісту питань; вільне володіння термінологією; наведення прикладів; правильні відповіді на додаткові питання.

2 бали – знання програмового матеріалу з теми, розкриття змісту питань не в повному обсязі, володіння термінологією, несуттєві помилки при відповідях на додаткові питання, виконання всіх запропонованих практичних завдань з окремими помилками.

1 бал – прогалини у знаннях програмового матеріалу з теми, помилки у розкритті змісту питань, труднощі у самостійному розкритті змісту основних понять теми, незначна активність при обговоренні теоретичних питань теми та виконанні практичних завдань.

2. Виконання самостійної роботи – до 4 балів.

4 бали – сучасне розуміння проблеми, послідовне, логічне та повне виконання завдань самостійної роботи, творчий підхід до їх виконання, аргументовані висновки, використання додаткової наукової інформації.

3 бали – розуміння проблемної теми, послідовне та логічне виконання завдань самостійної роботи, аргументовані висновки.

2 бали - виконання завдань самостійної роботи не в повному обсязі, з окремими суттєвими помилками, наявність окремих висновків.

1 бал – виконання завдань самостійної роботи не в повному обсязі, з суттєвими помилками, відсутність висновків.

3. Активність на лекційних заняттях – до 2 балів (постійна присутність на лекціях, ведення стислого конспекту лекцій та термінологічного словника, відповіді на питання викладача, наведення прикладів тощо).

Примітка. У разі отримання здобувачами неформальної (тренінги, майстер класи, семінари, вебінари та ін.) та інформальної освіти (відеолекції, медіа консультації, читання спеціалізованої літератури та ін.), її результати зараховуються згідно з темами, передбаченими змістом курсу, при наявності відповідного документа (сертифіката).

Максимальна оцінка навчальних досягнень здобувача

1. Максимальна сума балів поточного контролю (практичні та самостійні роботи) – 50 балів.

2. Максимальна сума балів підсумкового контролю (екзамен) – 50 балів.

3. Максимальна сума балів за навчальну дисципліну (підсумкове оцінювання) – 100 балів (за університетською шкалою та шкалою ЄКТС).

Для оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти застосовується внутрішня університетська 100-бальна шкала. Після вивчення ОК їх результати конвертуються у шкалу ECTS шляхом ранжування навчальних досягнень згідно з Положенням про оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/pro-oczinuuvannya-navchalnyh-dosyagnen-zdobuvachiv-vyshhoyi-osvity-u-bdpu.pdf>. Мінімальний пороговий рівень оцінки з освітньої компоненти є єдиним в Університеті, не залежить від форм і методів оцінювання, складає 50 балів.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	Відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	Добре		B (добре)
65-77			C (добре)
58-64	Задовільно		D (задовільно)
50-57			E (задовільно)
35-49	Незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	Незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел

Базова

1. Аристова Л. Методика музичного навчання та виховання. : навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2018. 404 с
2. Аристова Л. Методика музичного навчання та виховання. : навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2021. 444 с
3. Кондратова Л. Музичне мистецтво : підручник для 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ : Генеза, 2022, 176 с.
4. Кондратова Л. Музичне мистецтво : робочий зошит для 7 класу загальноосвіт. навч. закл. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2023. 88 с.
5. Масол Л., Гайдамака В. Мистецтво 1 клас Київ Генеза, 2018, 144с.
6. Масол Л.М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання: метод. посібник. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.
7. Музичне мистецтво : підручник для 7 кл. для загальноосвіт. навч. закладів / Л. М. Масол, Л. С. Аристова. Харків : СИЦІЯ, 2023. 144 с.
8. Островський В.М. Музичне мистецтво: робочий зошит для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів: до підр. Масол Л.М., Аристової Л.С. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. 80 с.

Додаткова

1. Мистецька освіта в Україні: теорія і практика : колективна монографія / О. П.

- Рудницька [та ін.] ; заг. ред. Михайличенко О. В., редактор Г. Ю. Ніколаї. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. 255 с.
2. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ, 2008. 274 с.
3. Ростовський О. Я. Теорія та методика музичної освіти : навч.-метод. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 640 с
4. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Тернопіль: навч. книга – Богдан, 2005. 360 с.
5. Черкасов В. Теорія і методика музичної освіти : навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2016. 240 с.

Інформаційні ресурси

6. *Бердянський державний педагогічний університет.* – Режим доступу : <http://bdpu.org/>

